

Dr Nenad Ž. Petrović

Institut za strategijska istraživanja, Beograd

EVROPSKA ZAJEDNICA NARODA U IDEJAMA ADOLFA HITLERA I NACIONALSOCIJALISTIČKOJ PRAKSI

Ideje i planovi za stvaranje jedinstvene Evrope veoma su stari i obnavljani su više puta. Ništa neobično da je i nacionalsocijalizam stremio ostvarenju evropske zajednice naroda. Adolf Hitler je u svojim tekstovima i govorima razmišljao o stvaranju jednog velikog privrednog i organski povezanog prostora u Evropi kojim bi dominirao Treći Rajh. Slične ideje o pozvanosti Nemačke da bude stožer (ali samo Srednje Evrope) postojale su tokom devetnaestog stoleća sve do kraja Prvog svetskog rata kada su privremeno bile napuštene. Ipak, osnovna razlika između njih ležala je u tome što je program o Srednjoj Evropi bio baziran na nemačkom nacionalizmu a Hitlerov program je stremio stvaranju svetskog poretka sa nekoliko centara moći dok se ideološki zasnivao na rasističkim koncepcijama. Temelji ovakvom projektu politički su postavljeni Paktom potpisanim u Berlinu 27. septembra 1940. godine posle više od godine dana ratovanja u Evropi. Ipak, tokom svetskog sukoba nacistički vrh nije ni pokušao da oživotvori ideju o jedinstvenoj Evropi sa Nemačkom kao stožerom! Tako su ovi planovi ostali samo nedovoljno razrađena ideja i želja pre svega samog Hitlera i njegovog najbližeg okruženja.

KLJUČNE REČI : Evropa, zajednica naroda, veliki privredni prostor, Treći Rajh, nacionalsocijalizam, Hitler, Trojni pakt, rasa, globalizam.

Na samom početku Drugog svetskog rata 1939 – 1940. godine, sa početnim uspesima Trećeg Rajha planovi o „Novoj Evropi“ bili su najambiciozniji deo nacionalsocijalističke ideologije. To su zapravo bili projekti kako urediti Stari Kontinent nakon očekivanog pobedonosnog ishoda rata. Pojmovi kao što su „Nova Evropa“ i „Novi evropski poredak“ javljaju se kao temeljni pojmovi kojima se definiše budućnost Evrope. Preduslov za oživotvo-

renje ovih namera bio je podela čitavog sveta na nekoliko autarhičnih „velikih prostora“ kojima bi rukovodile „centralne imperije“ kao hegemoni nad ostalim državicama koje budu prinuđene da uđu u sklopove ovih mamutskih kontinentalnih država. Ovako zamišljen poredak trebalo je da zameni dotadašnji sistem velikih i malih država.¹

Ipak, čitav ovaj projekat imao je svoju predistoriju kojoj se treba vratiti. U Nemačkoj političkoj misli i praksi još tokom devetnaestog stoleća stvarne su pretpostavke za mišljenje da ona ima zadatak da organizuje i privredno dominira Srednjom Evropom. Shodno takvim idejama Nemačka se posmatrala kao nešto što se izdvaja i po svojoj osobenoj kulturi koja nije zapadnjačka ali nije ni istočna. Nemačka je posedovala posebnost izraženu u njenom centralnoevropskom položaju, osobenoj kulturi i stajanju između razvijenog Zapada oličenog u Britaniji i Francuskoj (koje su bile privredno u stopu praćene u nastojanju da budu prestignute nakon nemačkog ujedinjenja 1870. godine) a sa druge strane nerazvijene ali po antiliberalnim sklonostima i metafizičkom poimanju sveta bliske Rusije.² U ehopi između dva

¹ Milan D. Ristović, *Nemački „Novi poredak“ i Jugoistočna Evropa 1940/41 – 1944/45. Planovi o budućnosti i praksa*, Beograd 1991, 22; Andrej Mitrović, „Nemačke i Italijanske težnje za „Novim poretkom“ i Jugoistočna Evropa“, *Istorijski glasnik*, 2, Beograd 1971, 48 – 49.

² Koliko su ovakva gledišta bila proširena u nemačkoj ne samo političkoj i privrednoj sferi već i u intelektualnim krugovima pokazuje činjenica da je i Tomas Man (Thomas Mann) pre i za vreme Prvog svetskog rata bio njihov pasionirani pobornik o čemu svedoči veći broj njegovih tekstova. / Andrej Mitrović, *O Božjoj državi i zlom spasenju*, (esej *Istorijsko u Čarobnom bregu*), Beograd 2007, str. 32 i dalje. / Nakon tragedije poraza pisac je radikalno izmenio svoje mišljenje ali je u čuvenom romanu *Čarobni breg* završenom posle rata zadržao neke od tih ideja date kroz ličnost mladog nemačkog intelektualca i građanina Hansa Kastorpa (oličenja predratnog nemačkog građanskog društva i njegovih dilema) o čiju se dušu otimaju dva načela: konzervativno oličeno u jezuiti i protivrevolucionaru Leu Nafti i masonske „progresivno“ koje oličava „slobodni mislilac“ Lodoviko Setembrini. Ulogu Rusije pisac je dočarao kroz lik zavodljive gospođe Klavdije Šoša u koju se Kastorp fatalno zaljubljuje ali mu ova osim avanture u ludoj karnevalskoj noći ne uzvraća u osećanjima, već odlazi u svet da bi tamo kao svog novog ljubavnika i sponzora pronašla degenerisanog holandskog plantažera Menera Peperkorna, čoveka-Dionisa, tipa ogrezlog u hedonizam – zapravo oličenja multinacionalnog kapitalizma i plutokratije. Time je pisac na umetnički način prikazao kako je Rusija umesto da svoje prirodno savezništvo i prijateljstvo potraži u Nemačkoj koja je imala slično društveno i političko uređenje zasnovano na primatu vojske i crkve, sa jakim ostacima feudalne hijerarhije, priklonila sebe na stranu starih kapitalističkih kolonijalnih sila kojima je bilo stalo da unište monarhističko-klerikalni poredak i uvedu sekularne sisteme u čemu će i uspeti kako kod poražene Nemačke tako i kod revolucionarne Rusije, kod svake na svoj način. /Tomas Man, *Čarobni breg*, Beograd 2006. (Tumačenja Manovih ideja su moja) /

svetska rata, *Mitteleuropa*³ koncepcija oživela je nakon bolnog iskustva izgubljenog rata. Ipak, u prvim godinama posle 1918. nemački poslovni ljudi zazirali su od ideje *Srednjoevropskog privrednog prostora* kao nečega što je potrošeno i propalo porazom. Tokom 1920. – ih nemačka trgovina i pomorstvo oživeli su i obnovili se zadivljujućom brzinom. Bez sumnje, to je pobudilo nadu u ponovno zadobijanje nekih od tržišta propale Austro-Ugarske monarhije uprkos tome što je Francuska kao pobednica zauzela favorizovano mesto u robnoj razmeni sa većinom država-sukcesora raspadnute Habzburške monarhije. Sugestije za obnovu koncepcije *Mitteleuropa* stigle su očekivano najpre od krupnokapitalističkih krugova zemalja bivše Dvojne Monarhije. Jer, dotada vekovima integrisana privreda bivše države bila je stvaranjem novih državnica pocepana a loši spoljnotrgovinski aranžmani koje su iste morale da sklope sa Zapadom bolno su podsećali nove nacije na sva preimućstva koje su uživale do svog separatizma. Ako se tome doda kao opšta pojava nakon rata visoki protekcionizam u privredi i težnja za zatvaranjem tada se slika upotpunjuje i postaje jasno zašto se ponovo oživljavala ideja Srednjoevropskog privrednog prostora. Krajem dvadesetih godina na podsticaj profesora Eleméra Hantoša (Elemér Hantos) iz Budimpešte osnovan je Srednjoevropski ekonomski institut u Beču, Budimpešti i Brnu kao i istraživački centar u Ženevi. Ova organizacija se dobro pazila da ne zagazi u vode bilo kakve revizionističke antiversajske akcije već je tragala za razumnim rešenjima za tekuće ekonomske probleme osobito za narode Dunavskog basena. Najveći njihov uspeh bio je zaključivanje više regionalnih ekonomskih paktova zasnovanih na ugovorima sa klauzulom o „najpovlašćenijoj naciji“ u međusobnoj trgovini. Nacionalsocijalisti su se dokopali ideje *Mitteleuropa* dodavši mu ideju *Grossraumwirtschaft*⁴ čime su hteli da odstrane uticaj Francuske u Srednjoj Evropi. Ipak, nacionalsocijalizam je imao mnogo zamašnije planove koji su prevazilazili ovu staru nemačku opsesivnost centralnom Evropom. Njima je to trebala da bude tek odskočna daska za kontrolu nad pretežnim delovima Evrope. Osnovna razlika između nemačkih zagovornika integrisane Srednje Evrope do kraja Prvog svetskog rata i nacističkog viđenja iste bila je u ciljevima: *Srednja Evropa je za naciste bila tek usputna stanica na putu ka udaljenoj velikoj imperiji zasnovanoj na biološko-rasnim koncepcijama.*⁵

³ Čita se *Mitelojropa* (Srednja Evropa).

⁴ Čita se *Grosraumvirtshaft* (Veliki privredni prostor).

⁵ Henry Cord Meyer, *Mitteleuropa in German thought and action 1815 – 1945*, The Hague 1955, 310 – 323.

HITLEROVE JAVNE I TAJNE IDEJE O BUDUĆNOSTI EVROPE I SVETA

Od velikog je značaja šta je sve Hitler pisao i govorio na ove teme. Pokazalo se da je mnogo od onoga što je neprikriveno godinama pre izbivanja rata pisao, pre svega u svom programatskom delu *Moja borba* ostvarivao sa fanatičnom doslednošću i otvorenošću. U ovom dvotomnom delu osim autobiografskih delova i opisa ranog istorijata Nationalsocijalističke nemačke radničke partije (NSDAP), nalazimo i Hitlerove temeljne poglede na međunarodnu politiku i odnose, na stremljenja Rajha (videćemo da je pod terminom *Reich* Hitler podrazumevao *svetsku imperiju* a ne obnovljeno Nemačko carstvo u granicama od pre 1918. godine!) i poželjno uređenje sveta. Kada govori o svojoj definiciji „svetskih država“ odnosno Imperija (Rajhova) on prognozira: „ Čak i Francuska se mora uračunati u ove države. Ne samo da u sve većem obimu vojsku popunjava iz obojenih ljudskih zaliha svog ogromnog Rajha, ona i rasno u svom pretvaranju u crnce čini tako rapidan napredak, da se stvarno može govoriti o nastanku afričke države na evropskom tlu./.../ Ako bi se razvoj Francuske u današnjem stilu nastavio još tri stotine godina, onda bi poslednji ostaci franačke krvi nestali u evropsko-afričkoj mulatskoj državi koja se stvara. Snažna, zatvorena naseljena oblast od Rajne do Konga, ispunjena nižom rasom, koja se polako stvara stalnim bastardiranjem.“⁶

O Velikoj Britaniji, tada nesumnjivom *svetskom carstvu* Hitler je za razliku od Francuske imao daleko respektabilnije mišljenje ali u svojoj projekciji i tu naslućuje neminovno opadanje: „Engleska će izgubiti Indiju samo, ako čak u svojoj upravljačkoj mašineriji dopadne rasnom kvarenju (nešto, što se trenutno u Indiji potpuno isključuje), ili ako bude naterana mačem moćnog neprijatelja. Indijskim buntovnicima ovo međutim nikada neće uspeti. Koliko je teško pokoriti Englesku, smo mi Nemci dovoljno iskusili, sasvim bez obzira na to da ja kao German Indiju uprkos svemu još uvek radije vidim pod engleskom vladavinom nego pod nečijom drugom.“⁷

---

⁶ Adolf Hitler, *Mein kampf* / u prevodu i sa komentarima Radomira Smiljanića /, Beograd 2001, 412. (Ovom groznom proroštvu ili možda saznanju kretanja svetskih tokova nema se šta dodati osim možda da će sve biti gotovo mnogo pre navršenih trista godina.)

⁷ Isto, 421. / Tokom rata Hitler je ovako osuđivao politiku kabineta Vinstona Čerčila: „Zbog toga se može i završice se ovaj novi rat samo sa katastrofom britanskog svetskog Carstva. Ma sa kim da se Engleska poveže, ona će na kraju ovog rata videti da su njeni saveznici jači nego što je ona sama. Neka njeni krupni kapitalisti sa tako velikim licemernim prijateljstvom pozdravljaju boljševičke vlastodršce, neka njeni nadbiskupi tako prisno grle krvave

U razmatranju spoljnopolitičkih mogućnosti koje se otvaraju pred Nemačkom, Hitler ističe dve: Nemačka u savezu sa SSSR-om protiv Zapada ili Nemačka u savezu sa Zapadom protiv SSSR-a. Hitler je jasno za ovu drugu opciju jer strateški je nemačkom narodu potrebna plodna zemlja za naseljavanje i preživljavanje a ista se može naći samo širenjem na Istok. Osim toga ističe i druge razloge: „Čisto vojno posmatrano bi odnosi u slučaju rata Nemačka – Rusija protiv zapada Evrope, a verovatno i protiv celog ostalog sveta, bilo upravo katastrofalni. Borba se ne bi odvijala na ruskom već na nemačkom tlu, a da Nemačka ne bi mogla da doživi od Rusije ni najmanju efikasnu podršku./.../ U slučaju rata Nemačka – Rusija protiv zapada Evrope, Rusija bi najpre morala da obori Poljsku, da bi prvog vojnika dovela na nemački front./.../ a rezultat bi bio neizbežan poraz.“⁸ Hitler je osvrćući se na greške nemačke politike do Prvog svetskog rata optuživao njen tadašnji vrh što je vodio kolonijalnu politiku prodora u Afriku, politiku koja je dala skromne rezultate ali je zato odvela u sukob sa Britanijom. „Otvoreno priznajem da bih već u predratno doba smatrao ispravnijim, ako bi se Nemačka, odričući se besmislene kolonijalne politike i odričući se trgovačke i ratne flote, u savezu sa Engleskom, postavila protiv Rusije i time od slabe svesvetske politike prešla na odlučnu *evropsku politiku kontinentalnog osvajanja sveta*.“⁹

Hitler je u svojim spoljnopolitičkim nastojanjima ka ostvarivanju svetske dominacije Britaniju i Italiju rado video kao saveznike i partnere Nemačke. Jedina sila na Zapadu koja bi se mogla smatrati pogodnom takvom kombinatorikom – Francuska ne bi mogla efektivno ništa da preduzme protiv ovakvog ortakluka.¹⁰

---

bestije boljševičkog ateizma/.../ Postoji jedna mudra stara poslovice, koja kaže, da „bogovi onog koga su osudili na propast, najpre zaslepe.“ (*Govor Vođe Rajha pred Rajhstagom na dan 26 aprila 1942 g.*, Beograd 1942, 9) U govoru održanom povodom objavljivanja rata SAD, optužio je američku politiku da je zakulisno isprovocirala rat najpre u Evropi (podržavajući Poljsku) a potom i da Dalekom Istoku sve u cilju da okončanjem rata „što sigurnije i bez opasnosti nasledi Britansko Carstvo u času njegovog raspadanja.“ (*Govor Vođe i kancelara Rajha Adolfa Hitlera pred Nemačkim Rajhstagom 11 decembra 1941 o Ruzveltovoj krivici za rat*, Beograd 1941, 41.) /

⁸ Isto, 421 – 422.

⁹ Isto, 424. / Podvukao N. P. /

¹⁰ Isto, 425 – 426. / Jedino što autor ne može a i ne pokušava da objasni je zašto bi Velika Britanija kojom kako sam na više mesta tvrdi „vladaju Jevreji“ ušla u ovakvu kombinatoriku sa režimom koja svoju ideologiju temelju na antijevrejsstvu?! /

Osim javno obelodanjenih Vođinih govora i *Moje borbe* postoji zanimljivo svedočenje o privatnim neformalnim razgovorima koja je Hitler vodio počevši od 1933. godine sa svojim najbližim saradnicima. Herman Raušning (Hermann Rauschning)¹¹ opisuje Adolfa Hitlera u drugačijem svetlu nego što je to činila većina autora a on je svedok iz prve ruke. Najpre, prema njemu Hitler je čovek slabe volje koji stoji pod jakim uplivom „mračnog okruženja“. Autor izbegava da označi taj Hitlerov *background* o kome se samo može nagađati. Opisuje nemačkog kancelara pre kao mistika koji neguje osoben ezoterični pogled na svet a ne kao diktatora, ne kao osobu koja sve konce drži u svojim rukama. Na jednom mestu dok su ćaskali za ručkom Raušning je upitao Hitlera da li smatra da Jevreje treba uništiti a Hitler mu je odgovorio negativno! „ Da ih nema valjalo bi ih izmisliti. Suštinski je važno imati stvarne neprijatelje, ne prosto apstraktne. /.../ Jevrejin je uvek tu negde. Ali, lakše je boriti se protiv njega na videlu nego kao protiv nevidljivog demona./.../ Jevreji su bili spremni da mi pomognu u mojoj političkoj borbi. Na početku našeg pokreta neki Jevreji su mi davali finansijsku podršku.“¹²

Zanimljivo je šta je Hitler govorio o svojim koncepcijama preuređenja Evrope i sveta kao i o arhitekturi ljudskog razvoja: „ *Koncepcija nacije postala je bespredmetna*. Uslovi našeg vremena prinuđuju me da krenem sa tog

---

¹¹ Jedan od Hitleru najbližih ljudi do pada u nemilost. Bio je nakon nacističkog osvajanja vlasti 1933. godine predsednik Senata *Slobodnog grada Danciga* (danas Gnanjsk u Poljskoj) i kao takav važna ličnost jer je Hitler nastojao da ovaj grad, pod upravom Društva naroda, tada etnički apsolutnom većinom nemački, zajedno sa „koridorom“ (pojas od nekoliko kilometara teritorije Poljske) pripoji Rajhu i poveže ga sa teritorijalno izolovanom Istočnom Pruskom. Upravo oko ovog pitanja septembra 1939. izbiće rat koji će se rasplamsati u svetski. Raušning je već 1934. godine, upravo na pitanju taktike političke bore za Dancig, došao u sukob sa nacističkim vrhom pa je bio smenjen i pada u nemilost. Potom je emigrirao u Švajcarsku. Kada je njegovo delo *Hitler govori* prvi put objavljeno u Londonu 1939. godine, moglo je izgledati da je reč o propagandističkim preterivanjima jednog emigranta sponzorisanog od strane zainteresovanih sila. Međutim, događaji koji su sledili i otkrića nastala nakon pada nacističkog režima potvrdili su mnogo od iznetog. Raušning je posle Drugog svetskog rata živeo u SAD kao farmer. /*Brockhaus enziklopädie, 15, Wiesbaden 1972, 469; Hermann Rauschning, Hitler speaks. A series of political conversations with Adolf Hitler on his real aims, London 1939.* /

¹² H. Rauschning, n. d., navod sa str. 234. / Obzirom na ovakvo prikazivanje Hitlera otpada svaka primedba da je autor iz propagandističkih razloga ocrnjivao tadašnjeg nemačkog državnika. U tom svetlu postaje verodostojno ono što je Hitler govorio Raušningu o svojim stvaranim ciljevima. /

polazišta, ali ja ću ga napustiti kao prolaznu vrednost. „*Nacija*“ je politička smicalica demokratije i liberalizma. Mi ćemo se osloboditi te lažne koncepcije a na njeno mesto postaviti koncepciju rase koja do sada nije još bila politički korišćena. Novi poredak neće biti moguće objasniti terminima nacionalnih granica naroda sa istorijskom prošlošću, već terminima rase koja *prevazilazi postojeće podele*. Sve parcijalne popravke granica i deobe kolonija u odnosu na ovo jesu zaludan poduhvat poput oranja peska.“ Na sagovornikovo upozorenje da će biti velikih poteškoća za uvođenje takve politike u Nemačku, Hitler ga je oštro presekao pokretima ruku. Produžio je kako on savršeno zna, tako dobro kao svi ti užasno pametni intelektualci (all these tremendously clever intellectuals) da u stogo naučnom smislu ne postoji takva stvar kao rasa. Ali, kao što uzgajivač ne može sa uspehom da uzgaja svoj priplod bez oplemenjivanja tako i njemu treba koncepcija rase od koje će krenuti. „Ja ću osloboditi svet vezanosti za istorijsku prošlost. *Nacije su spoljne i vidljive forme naše istorije*. Stoga, želim da *ujedinim nacije u viši poredak* ako želim da oslobodim svet od haosa istorijski prošlog koji je i doveo do apsurdna. I u tom cilju mi koncepcija rase koristi dobro. To odlučuje o starom poretku i čini mogućim nova udruživanja. Francuska je proširila svoju veliku Revoluciju preko granica koncepcijom nacija. Koncepcijom rase, nacionalsocijalizam će proširiti svoju revoluciju i preobraziti svet.“ Kao što je koncepcija nacionalizma donela revolucionarne promene u dotadašnjim dinastičkim feudalnim državama tako će i uvođenje biološke rasne koncepcije dovesti do dubokih promena u svakoj sada postojećoj naciji i pospešiti selekciju i odabir gospodarećeg elementa (the ruling element). „Ali dolazi dan kada ćemo moći učiniti savez sa tim *novim ljudima* u *Engleskoj, Francuskoj, Americi*. Mi želimo da sa njima započnemo široki proces *preobražaja sveta* i volja će u tome odigrati glavnu ulogu. Jer nema mnogo onih koji žele napustiti kliše nacionalizma a malo će biti odabranih i među nama Germanima. Umesto današnjeg podeljenog sveta nastaće razumevanje među različitim jezičkim elementima unutar jedne rase kojom se dobro upravlja.“¹³

¹³ Isto, 229 – 230. / Podvukao N.P. / „The conception of the nation has become meaningless. The conditions of the time compelled me to begin on the basis of that conception. But I realised from the first that it could only have transient validity. The `nation` is a political expedient of democracy and Liberalism. We have to get rid of this false conception and set in its place the conception of race, which has not yet been politically used up. The new order cannot be conceived in terms of the national boundaries of the peoples with an historic past, but in terms of race that transcend those boundaries. All the adjustments are corrections of frontiers, and of regions colonisation, are a ploughing of the sands. /.../

Iz navedenih Hitlerovih reči koje se mogu okarakterisati kao „unutrašnji krug doktrine“ ili „skriveno učenje za odabrane“ moguće je sagledati, ukrštanjem sa političkim događajima 1939 – 1945. godine, ali i sa tokovima u sadašnjem svetu, neke odlike onoga što se naziva New Age. Hitlerova skrivena doktrina nije nemački nacionalizam već ideja da Germani to jest Anglosaksonski narodi odnosno najšire posmatrano Arijevci (Indoevropska skupina naroda) treba da na „rasnoj“ bazi formiraju *svetski poredak*. Ideja nacionalizma je preživela mada je svojevremeno bila napredna u doba svrgavanja plemstva i rušenja feudalizma. Put čovečanstva trasiran je ka *svet-skoj državi*. Ka tom cilju se ide velikim ukрупnjavanjima, kontinentalnim povezivanjem rasno bliskih naroda. Čovečanstvo budućnosti ne može biti uspešno rukovođeno u sklopu starog poretka nacionalizama i granica, trke za kolonijama i tržištima, neprestanim sukobima i nepoverenjima, već se mora utemeljiti jedan novi poredak jednak za čitav svet. U suprotnom stalno će se „orati u pesku“ odnosno uvek će neko biti nezadovoljan i težiće reviziji granica i postojećeg sistema.

Sklapanjem *Trojnog pakta* (popularnije u ono vreme nazivanog „Antikominterni pakt“) 27. septembra 1940., što se desilo ubrzo nakon okupacije Francuske i stupanja Italije u rat, stvoreni su preduslovi za podelu sveta na tri „velika prostora“. Potpisima predstavnika Nemačke, Italije i Japana u Berlinu posebno se želelo staviti na znanje SAD (tada još formalno neutralnim) odlučnost tri sile da sprovedu svoju koncepciju. U preambuli ugovora, kako to uobičajeno biva, opštom frazeologijom se govorilo o trajnom miru i napretku naroda različitih područja te o potrebi da svaka nacija sveta dobi je prostor koji joj pripada. Ipak, ovaj pakt je predviđao pravo i silama koje su ostale van njega na deo „kolača“: u projektovanom *svetskom poretku* Sje-

---

I have to liberate the world from dependence of our historic past. Nations are the outward and visible forms of our history. So I have to fuse these nations into a higher order if I want to get rid of the chaos of an historic past that become an absurdity. And for this purpose the conception of race serves me well. It disposes of the old order and makes possible new associations. France carried her great Revolution beyond her border with the conception of the nation. With the conception of race, Nacional Socialism will carry its revolution abroad and recast the world. /.../ But the day will come when we shall make a pact with these new men in England, France, America. We shall make it when they fall into line with the vast process of the reordering of the world, and voluntarily play their part in it. There will not be much left then of the clichés of nationalism, and precious little among us Germans. Instead there will be an understanding between the various language elements of the one good ruling race.”

dinjene države imale bi svoj „veliki prostor“ odn. Severnu i Južnu Ameriku, Velika Britanija bi zadržala svoje nešto umanjeno kolonijalno carstvo a privremeno bi i SSSR mogao da pod svojom dominacijom zadrži istočne delove srednje Evrope i centralnu Aziju. Japanu se garantovala dominacija na Dalekom Istoku, Italiji u basenu Sredozemlja a Nemačkoj u Evropi. Nemačka i Italijanska sfera uticaja odn. razgraničenja nisu bile jasno određene i upravo su se ovim dvema silama na Jugoistoku Evrope ukrštali interesi što će dovesti do (za Hitlera neželjenih) komplikacija kada Italija bez saglasnosti i znanja svog saveznika bude oktobra 1940. počela ratne operacije iz Albanije prema Grčkoj, čime se rat proširio i na ovaj deo Evrope.¹⁴

Prema zamisli, svaki od ovih „velikih prostora“ bio bi politički i privredno autarhičan, samodovoljan. Stožerne sile u svakom od njih bile bi faktori reda i stabilnosti koje u krajnjoj liniji odlučuju o svim pitanjima. I društvena misao je bila angažovana da podupre ovakav projekt: u Nemačkoj su na tome uspešno radili teoretičar međunarodnog prava Karl Šmit (Carl Schmitt) kao i politikolog i osnivač geopolitike kao naučne discipline Karl Haushofer.¹⁵

„Novi evropski poredak“ koji je nosio ideološki, politički, privredni, socijalni i kulturni prevrat, bio je po suštini otelotvorenje jedne nehumane antiutopije.“¹⁶ U Hitlerovim programskim istupanjima stavljan je znak jednakosti između pojmova *evropsko* i *germansko*. Nemačko je bilo pravo da odlučuje o sudbini kontinenta. Za Hitlera, Nemačka je bila sudbinski povezana sa Evropom. *Ujedinjena Evropa* bila je zapravo Velika Nemačka na koju će moći da se oslone i negermanske nacije, naravno ukoliko budu poslušne i predane ovom poretku. U takvom sistemu država najjači određuje, što je i logično, koliki će biti „suverenitet“ pojedinih članica.¹⁷

Ipak, tokom ratnih godina Hitler nije konkretizovao planove o stvaranju jedinstvene Evrope! Tako je 1940. godine odbacio plan državnog sekretara

¹⁴ A. Mitrović, n. r., 49 – 51; M. Ristović, n.d., 22.

¹⁵ A. Mitrović, n.r., 49; Andrej Mitrović, „Istorijski pogled na nemačku totalitarnu misao“, *Gledišta*, 11, Beograd 1970, 1569 – 1581. O ideologiji nacionalsocijalizma podrobnije v. Ernst Nolte, *Fašizam u svojoj epohi*, Beograd 1990.; Todor Kuljić, *Fašizam. Sociološko – istorijska studija*, drugo izdanje, Beograd 1987.; Dušan Lukač, *Treći Rajh i zemlje jugoistočne Evrope*, 1 – 3, Beograd 1982 - 1987.

¹⁶ M. Ristović, n.d., 23.

¹⁷ Isto, 29 – 31.

u Ministarstvu inostranih poslova Štengrahta (Steengraht) o „ujedinjenim državama Evrope“ pod nemačkim vođstvom. Isto se ponovilo, ali u po Rajh nepovoljnijim odnosima na bojnem polju, u zimu 1942/43. godine kada mu je sam ministar spoljnih poslova Joahim fon Ribentrop (Joachim von Ribbentrop) izneo slične planove.¹⁸ Nekako u to vreme, ministar propagande Jozef Gebels (Goebbels) pisao je oktobra 1942. u jednom teoretskom časopisu da nemački protivnici u ovom ratu nemaju jasnu predstavu o „Novoj Evropi“ jer za Kontinent zapravo nisu zainteresovani. Englezima kao ostrvljanima Evropa je oduvek bili tuđa a i oni su se tuđili od nje, Rusija je okrenuta Istoku a Amerika je takođe svojim geografskim položajem udaljena i strana starom kontinentu.¹⁹

Svedok svog vremena, britanski pisac i angažovani komunista Džordž Orvel (George Orwell) u romanu *1984*. dao je moguću sliku naše savremenosti – jednog sveta gigantskih manipulacija. U manipulacijama svešču pojedinaca i društva i sam je učestvovao radeći tokom rata u Ministarstvu propagande Velike Britanije. Dakle, pouzdani svedok jednog ambijenta. U romanu-fikciji tri su velike interkontinentalne skupine (koalicije, federacije, savezi...) država koje su međusobno neprestano u stanju „rata niskog intenziteta“. Ovaj sukob održava se tako što su uvek dva partnera u ratu protiv onog trećeg. Povremeno se promene kombinacije i savezništva dok je „Ministarstvu istine“ (!!!), u kojem je zaposlen glavni lik romana, poveren zadatak da sa jedne strane prilježno uništi sve materijalne dokaze postojanja prethodnog savezništva-kombinatorike a da sa druge ispreda tanane niti nove legende o aktuelnom „večnom savezništvu“ u borbi protiv „omrznutog neprijatelja čovečanstva“!!! U tom cilju zaposleni u „Ministarstvu istine“ moraju da uništavaju, prepravljaju i falsifikuju prethodno objavljene knjige, udžbenike, čak kompletne novine!!! Da ih povlače iz knjižara i biblioteka i zamenjuju novim!!! Začuđujuće koliko je ovo u suštini providno ispiranje mozгова toliko uspešno – konstatuje zapanjeni činovnik Ministarstva! Do promene dolazi naglo, sa iznenadnim vanrednim saopštenjem na radiju; usred patriotskog militarističkog mitinga i govornik i publika u trenu promene retoriku i usklađuju ponašanje prema novim smernicama kao da je to najnormalnije, kao da se do maločas nisu zaklinjali u sasvim suprotno!!! Sve to, taj monstruozi svet manipulacija i totalitarizma omogućen je, tvrdi pisac romana, strahovitom nuklearnom kataklizmom koja se desila posle završetka Drugog svetskog rata u nekoj nedefinisanoj godini. Ljudi su nakon atomskih

---

¹⁸ *Deutschland im zweiten Weltkrieg*, 3, Berlin 1979, 410 – 411 (navedeno prema M. Ristović, n. d., 32)

¹⁹ M. Ristović, n.d., 32 – 33.

tragedija postali spremni da ponesu „lako breme“ totalitarizma jer se pokazalo da sloboda nije moguća. Zapravo je pisac prikazao prve godine nakon 1945. i anticipirao naše vreme globalizacije, doba stvaranja kontinentalnih i interkontinentalnih država i saveza. Čim se završio rat 1945. godine počelo je prestrojavanje dojučerašnjih saveznika. Od 1947-1948. (godine nastanka romana), sasvim jasno se menja partnerstvo. Ono o čemu je deo vrha nacističkog režima maštao i priželjkivao krajem rata (a da se to ipak nije ostvarilo) postaje ubrzana stvarnost posleratnog sveta: zapadne okupacione zone Nemačke pretvorene su u Saveznu Republiku koja ubrzano postaje novi partner Sjedinjenih država u novoj globalnoj politici i odmeravanju snaga. (Sada je to naravno „demokratska“ i „slobodna“ Nemačka pa njeno učešće u projektovanom sukobu sa Sovjetskim savezom postaje nešto kvalitativno drugačije u odnosu na pohod Trećeg Rajha na Istok u vremenu 1941 – 1945!!!) Menja se i psihologija masa na Zapadu, najviše u SAD. Dok su tokom rata „Rusi“ (komunisti, socijalizam, SSSR...) bili propagandno promovisani u nešto pozitivno dotle su „Nemci“ (nacionalsocijalizam, rasizam, Treći Rajh...) oličavali sumu satanskih zala modernog čovečanstva koje treba uništiti u korenu kako bi se uplovilo u žudeći eshatološki raj ljudske vrste. Kao čarolijom se sve izokreće za sto osamdeset stepeni gotovo preko noći! Od Čerčilovih (Sir Winston Churchill) hvalospeva Sovjetskoj armiji kojoj će buduća pokolenja iskazivati bezgraničnu zahvalnost²⁰ do inaugurisanja novog političkog termina „gvozdena zavesa“ (Iron curtain) 5. marta 1946. godine na predavanju održanom na Univerzitetu Fulton (Misuri) pred američkom rukovodećom elitom prošlo je tek nešto više od godinu dana. Ali nije prošlo ni petnaestak dana od potpunog završetka rata kapitulacijom Japana a već septembra 1945. godine se pred američkim predsednikom Trumanom (Harry Truman) pojavio prvi od planova nuklearnih udara po dojučerašnjem savezniku SSSR-u! Upravo u godini u kojoj je Orvel okončavao pisanje svog slavnog romana razmatrani su najopsežniji nuklearni udari po svim industrijskim centrima Sovjetskog saveza, početak kopnenih operacija pa čak i do u detalja deoba Rusije na više veštačkih celina koje bi potom eg-

²⁰ „ Crvena armija praznuje svoju dvadeset sedmu godišnjicu u situaciji pobeđe, čije osvajanje bezgranično ushićuje njegove saveznike i odlučuje sudbinu nemačkog militarizma. Buduća pokolenja smatraće sebe dužnim pred Crvenom armijom, stajajući nemi, kao i mi, koji smo svedoci tih velelepkih podviga.“ / Pozdravni telegram britanskog premijera povodom godišnjice Sovjetske armije (koja je odavno promenila naziv iz Crvena u Sovjetska armija i to je Čerčil morao da zna!), objavljen u londonskom The Times-u, 24. februara 1945. (preuzeto iz *История внешней политики СССР*, т. 2 (1945 – 1985), Москва 1986, 9) /

zistirale kao zasebne „države“! (Pisac je naziv romana dobio permutovanjem dve poslednje cifre: iz 1948. u 1984.).²¹ Time se pokazalo šta u praksi znači sentenca samoga Čerčila *da ne postoje večna prijateljstva i večna neprijateljstva već je većan samo interes!*

Krajem prethodnog stoleća mnogo polemike izazvala je knjiga harvardskog profesora Semjuela Hantingtona (Samuel Huntington), *Sukob civilizacija*²² u kojoj je autor ukazivao na mogući „rat civilizacija“ i preoblikovanje svetuskog poretka u kome bi postojalo nekoliko centara moći: SAD, Rusija, Kina, Indija. Kao glavnog neprijatelja zapadne civilizacije Hantington vidi islamski fundamentalizam a rat bi se vodio istrebljivački masovnom upotrebom nuklearnih bombi. Takođe autor ukazuje da širenje Evropske Unije na jugoistok Evrope uvlači u ovu zajednicu i one „neuspešne nacije“ koje su uzalud pokušale da „prebegnu“ iz jedne civilizacije (orijentalne) koju je njihova elita u devetnaestom veku ocenila kao neuspešnu u drugu civilizaciju (zapadnoevropsku) koju su ocenili kao poželjan cilj ali u tome do danas nisu uspele ostajući „na dve stolice“ razapete između dva sveta. U ove neuspešne nacije autor svrstava pored sekularizovane Turske još i sve balkanske nacije računajući tu i Grčku koja je postala članica EU još početkom osamdesetih godina dvadesetog veka.

U svakom slučaju pokazuje se da ideje o stvaranju „novog svetskog poretka“ koji bi premostio postojeće nacionalne podele i stvorio jedan novi svet, čovečanstvo kojim bi se upravljalo u idealnom slučaju iz jednog centra ili barem iz nekoliko, nisu prestajale da zaokupljaju mnoge državnike među kojima je bio i Adolf Hitler. Osnovna razlika između koncepcija jedinstva Evrope koju je zagovarao Hitler i onog koji se zagovara i ostvaruje danas leži u ideološkim premisama. Rasno-biološko i organsko viđenje sveta sa jedne i nadrasno mehaničko ekonomsko povezivanje različitih naroda kako se to propagira i projektuje danas iz Brisela. U suštini ostaje zapanjujuća činjenica da je i vođa jednog takvog totalitarnog pokreta razmišljao u relacijama nadilaženja nacija kao preživelih i neadekvatnih formi za budućnost sveta.

Kao i svaki projekat budućnosti tako će i ujedinjenje Evrope samo u zavisnosti od rezultata, moći da pokaže svoju uspešnost ili promašenost.

---

²¹ Za podatke o američkim planovima nuklearnih napada na SSSR v. A. H. ЯКОВЛЕВ, От Трумэна до Рейгана, Москва 1984, 14 – 27 / autor se pozvao na dokumenta objavljena u SAD /.

²² Samuel Huntington, *Clash of Civilization and Remaking of World Order*, objavljenu na engleskom 1993. godine a prevedenu na srpski kao *Sukob civilizacija*, Podgorica, Banja Luka, 2001.

Nenad Petrović, PhD
Institute for Strategic Research
Belgrade

**EUROPEAN COMMUNITY OF PEOPLE
IN THE IDEAS OF ADOLF HITLER AND IN
THE PRACTICE OF NATIONAL-SOCIALISM.**

In Hitler's Mein Kampf, in the public appearances of this politician and even more so in his intimate discussions in the circle of the closest friends we can find the traces of an idea about the creation of a unique economically and organically linked European space, which would be under domination of the German Third Reich and based on the ideological concept of the race that would surpass the divisions among the nations. The Arian white nations of the common Indo-European origins would be making up that community of people, which was seen by Hitler as a way to overcome the at that time existing fragmentation of the continent. After the Tripartite Pact was signed on 27 September 1940 in Berlin, it seemed as if the vague ideas have come to the point of their realization: according to the pact Germany was supposed to get control over the greatest part of Europe, Italy over the Mediterranean and Japan over the Far East. Although the Great Britain was on the opposite side in the war, it was supposed to retain control over its colonial territories while the United States, which at that time had not yet entered the war but had been firmly supporting the Great Britain, were left with the possibility to preserve its domination over the American continent. However, even in the periods when it seemed that his war military undertakings are evolving in the direction he was streaming at, Hitler had never commenced realization of such an demanding plan.

Keywords: *European community of people, great economic space. The Third Reich*